

Cvopen

Vereniging voor Christelijk Voortgezet Onderwijs te Rotterdam en omgeving

Nummer 2 | Jaargang 25 | Mei 2025

De Groene Afspraak

In dit nummer

- Ouders, medewerkers en leerlingen van het Zuider Gymnasium denken mee over duurzaamheid
- Het programmamteam van De Groene Afspraak aan het woord
- Havoleerlingen Penta Scala Molenwatering werken aan duurzame oplossingen

→ Mark van der Ende, docent Onderzoek & Ontwerpen en coördinator van het Technasium:

'In het greenteam zijn leerlingen *in the lead*'

Colofon

*CVO*pen is het magazine van de Vereniging voor Christelijk Voortgezet Onderwijs te Rotterdam en omgeving (CVO). Het verschijnt twee keer per jaar en wordt toegestuurd aan ruim 2.400 medewerkers van CVO en aan relaties. Naast *CVO*pen geeft CVO ook drie maal per jaar *CVO-Nieuws* uit, een digitale nieuwsbrief voor medewerkers en relaties. Inschrijven is mogelijk via www.cvo.nl.

Uitgever

Vereniging voor Christelijk Voortgezet Onderwijs
te Rotterdam en omgeving (CVO)
Henegouwerplein 14, 3021 PM Rotterdam
Postbus 2152, 3000 CD Rotterdam
Tel. (010) 217 13 99
E-mail bestuur@cvo.nl
Internet www.cvo.nl

Redactie

Ramona Bouchée, Nanda Hompus, Gwendolyn Kleinjan,
Katinka Koning, Joost Leuven, Martijn Nolen, Lydia Pfahl,
Martine Roozen, Anna Smit en Monica van der Spek

Redactieadres

Verenigingsbureau CVO
t.a.v. redactie *CVO*pen
Postbus 2152
3000 CD Rotterdam
E-mail cvopen@cvo.nl

Eindredactie

Ramona Bouchée, Gwendolyn Kleinjan, Martijn Nolen en
Leene Communicatie

Ontwerp

hAAi, Den Haag

Beeld

Rick Keus, Wim van den Broek

Coverfoto

Rick Keus

Druk

De Bondt, Barendrecht

Aan dit nummer werkten mee:

Karin van Breugel (Tekst Van Breugel), Chris van den Berg,
Ramona Bouchée, Gwendolyn Kleinjan, Selma Lagewaardt
(Leene Communicatie), Marc Mittelmeijer en Anja de Zeeuw
(Communicatieadviesbureau).

In dit nummer

Greenteam volop bezig met vergroening school

Voorzitter Amy: 'Ik vond dat de school wel wat groener en gezonder kon'

2

Ouders, medewerkers en leerlingen van het Zuider Gymnasium denken mee over duurzaamheid

'Er staat veel in de startblokken'

5

Verder aandacht voor

- 8 Duurzaamheid leeft op CVO-scholen
- 10 Leerlingen Accent Praktijkonderwijs recyclen plastic afval
- 12 De stelling: 'Een school zonder aandacht voor duurzaamheid is net zo achterhaald als een school zonder wifi'
- 14 Van Koersplan naar samen groeien en samen leren.
- 16 Tweedejaars leerlingen van VMBO De Meerpaal bouwen stad van afval
- 17 Column Chris van den Berg: Duurzaamheid
- 18 Een kijkje op ... Melanchthon Schiebroek
- 22 Duurzame Docent 2025 in het voortgezet onderwijs
- 23 Personalia
- 24 De (CVO)pen aan Marlise Achterberg, duurzaamheidscoördinator bij de Esprit Scholengroep

Samen werken aan een groenere toekomst

Duurzaamheid is allang geen bijzaak meer, het is een kernwaarde die onze toekomst bepaalt. In ons onderwijs dragen wij niet alleen kennis over, maar vormen we ook de generaties die straks de keuzes maken voor onze samenleving (of planeet of wereld). Daarom hebben we de verantwoordelijkheid om duurzaamheid te verankeren in alles wat we doen: in onze lessen, onze gebouwen, ons gedrag en vooral in onze voorbeeldrol.

Mooi vind ik dat we vanuit onze wens om duurzaamheid zichtbaar te maken zowel insteken op duurzaamheid in ecologische zin (gebouwen, afvalscheiding, etc.) als ook op duurzaamheid in sociale zin. Dit staat ook verwoord in de Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties. En hier zien we ook al mooie voorbeelden van binnen onze vereniging, zoals de week van de armoede bij Comenius Nieuwerkerk of het duurzaamheidsexamen dat binnenkort wordt afgenomen bij het Zuider Gymnasium. Onze scholen zijn plekken waar jongeren tot bloei komen en waar we samen nadenken over hoe we echte oplossingen vinden voor de grote vraagstukken van deze tijd.

In dit nummer van *CVOOpen* laten we zien hoe onze scholen zich inzetten voor een groenere toekomst. Van inspirerende leerlingeninitiatieven tot schoolbrede plannen en samenwerkingen met ouders en samenwerkingspartners. Wat me bijzonder trots maakt, is dat duurzaamheid hier niet als een verplicht project wordt benaderd, maar als iets wat leeft, iets dat gedragen wordt van onderop én van bovenaf.

Ik nodig je uit om te ontdekken hoe breed en creatief duurzaamheid binnen ons onderwijs vorm krijgt. Laat je inspireren door wat al gebeurt en denk mee over wat er nog mogelijk is. Want duurzaamheid is een gezamenlijke reis. En in het onderwijs begint die elke dag opnieuw met onze leerlingen.

Samen maken we het verschil en werken we aan onderwijs voor het leven.

Marc Mittelmeijer

Voorzitter raad van bestuur

Het programmteam van De Groene Afspraak

'Duurzaamheid gaat niet alleen over gebouwen en bedrijfsvoering'

6

Havoleerlingen Penta Scala Molenwatering werken aan duurzame oplossingen

'Alles is van plastic, dat moet veranderen'

10

De Groene Afspraak

Van de redactie

Dit nummer staat in het teken van het thema 'De Groene Afspraak', dat aansluit bij de belofte aan de samenleving uit het Koersplan 2024-2028. Er zijn zes programmalijnen opgestart om de Koers met elkaar concreet invulling te geven.

De programmalijn De Groene Afspraak is hier een van. Als vereniging en als afzonderlijke scholen dragen we bij aan de maatschappij door de publieke middelen die we ontvangen duurzaam en als goed rentmeester te besteden. Het perspectief van de leerling staat in dit nummer centraal en krijgt daarom alle aandacht. In het hoofdinterview lees je hoe leerlingen van het greenteam van Melanchthon Bergschenhoek zich inzetten voor het vergroenen van hun school. Het programmteam van De Groene Afspraak vertelt hoe de afspraak tot stand komt en wat dit voor de vereniging CVO betekent. Verder belichten we duurzame initiatieven op verschillende scholen en kijken we ter inspiratie naar voorbeelden buiten onze vereniging.

Heb jij ook iets te delen in het kader van dit thema, neem dan contact op met de redactie via cvopen@cvo.nl.

Veel leesplezier!

→ 'In het greenteam zijn leerlingen *in the lead*. Elk jaar formuleren ze ongeveer acht actiepunten'

Enthousiaste leerlingen maken
het verschil

Greenteam volop bezig met vergroening school

Scholen kunnen op allerlei manieren een
 steentje bijdragen aan verduurzaming.

Melanchthon Bergschenhoek heeft hiervoor een
 speciaal greenteam.

Boven v.l.n.r.: Petra van der Velden (docent wiskunde),
 Lisannah Leeftang, Noor Samson, Mark van der Ende
 (docent O&O en coördinator van het Technasium).

Onder v.l.n.r.: Sandra Tromp (docent beeldende vorming),
 Amy Armour, Guus Ligtoet.

Mark van der Ende (docent Onderzoek & Ontwerpen en coördinator van het Technasium) stond alweer ruim vijf jaar geleden samen met collega Lida van Eck aan de wieg van het greenteam. Dit team zet zich in voor het vergroenen van de school. Hij legt uit: 'In het greenteam zijn leerlingen *in the lead*. Elk jaar formuleren ze ongeveer acht actiepunten. Dat werkt heel goed. Maandelijks komen ze bij elkaar om de voortgang te bespreken en acties uit te voeren. Mijn collega's Petra van der Velden, Sandra Tromp en ik begeleiden en ondersteunen hen waar dat nodig is. Jaarlijks gaan we ook met het greenteam ergens op werkbezoek. Vorig jaar bezochten we een heel interessante tentoonstelling in Museon-Omniversum, binnenkort gaan we een kijkje nemen bij een enorme "groene wand" op het Lentiz LIFE College in Schiedam.'

Betere integratie

Petra van der Velden, docent wiskunde en mentor, zit sinds dit jaar in het greenteam. 'Ik heb de indruk dat de jeugd van twintig-plus al best milieubewust is, maar onze leerlingen kunnen zich daar nog verder in ontwikkelen. Ik vind het leuk om dat op gang te brengen. In de lessen kun je daar ook mee aan de slag. Bij aardrijkskunde is er al veel aandacht voor dit onderwerp en op het Technasium zijn de leerlingen nu bijvoorbeeld bezig met een project over klimaatbestendig bouwen, maar de integratie in andere vakken kan echt nog beter.' Mark vult aan: 'Het zou mooi zijn als leerlingen uiteindelijk in de thuissituatie ook meer nadenken over de gevolgen van hun eigen handelen.'

De leerlingen zitten in principe minimaal een jaar in het greenteam. Zij zijn zelf verantwoordelijk voor het werven van nieuwe leden. Petra vindt dat ze dit serieus aanpakken: 'Recent hebben de leerlingen bijvoorbeeld een wervingsfilmpje gemaakt. Na de meivakantie gaan ze langs in alle mentorlessen om uit te leggen wat het greenteam is. Ik hoop dat dat veel aanmeldingen oplevert!'

[Karin van Breugel]

→ *'Ik vond dat de school wel wat groener en gezonder kon'*

Dit doen de leerlingen

Aan enthousiasme geen gebrek bij Amy, Guus, Lisannah en Noor. Waarom zitten zij in het greenteam en wat doen ze zoal?

Alle leerlingen die in het greenteam zitten, hebben daar zo hun eigen redenen voor. Neem bijvoorbeeld voorzitter Amy, die zich al in de brugklas aansloot: 'Ik vond dat de school wel wat groener en gezonder kon. In de les had ik soms hoofdpijn omdat er te weinig werd geventileerd.' Noor koos juist voor het greenteam omdat ze de natuur heel belangrijk vindt:

'Zonder natuur kan de wereld eigenlijk niet voortbestaan. Je kan wel denken: één school en één greenteam maken geen verschil, maar als elke school een greenteam heeft, kun je samen echt een bijdrage leveren.'

Toen vicevoorzitter Guus in de tweede klas zat, viel het hem op dat er best veel afval rondslingerde in en rond de school. 'Het is niet goed als dat in de natuur terechtkomt. Daar wilde ik graag iets aan doen.'

Actiepunten

Het greenteam komt elke maand bij elkaar. Lisannah: 'We bespreken wat we willen veranderen in de school en geven dat door aan de docenten van het greenteam. Wij geven eigenlijk een opzetje om dingen te laten gebeuren. Het greenteam organiseerde bijvoorbeeld een warme-truiendag, zorgde voor waterbesparende drukknoppen op alle kranen en CO₂-meters in de lokalen. Ook kregen ze het voor elkaar dat alle leerlingen bij toerbeurt de rol van "steward" vervullen. Een steward ziet toe op het opruimen van rommel. Verder hielden ze een pleidooi voor installatie van zonnepanelen en drongen ze aan op het aanbrengen van isolatiefolie op het glazen dak van het atrium. Guus: 'Dat folie reflecteert, zodat de warmte in de zomer buiten blijft en in de winter binnen.' Op dit moment is het greenteam in gesprek met de cateraar die het eten en drinken in de kantine verzorgt. Guus: 'De cateraar wil graag meedenken over minder plastic verpakkingen en minder vlees in de kantine. Waarschijnlijk komt er een *Veggie Friday* en een *Meatless Monday*.'

Mooie opbrengst kledingbeurs

Een actie waarop de leerlingen met veel plezier terugkijken is een eigen kledingbeurs. Dat was een idee van docent Babiche Koning; de leerlingen organiseerden de beurs samen met haar. Noor: 'Dat was echt superleuk. Ik denk dat we wel twintig of dertig vuilniszakken met kleding, schoenen en accessoires hadden ingezameld. Dat hebben we allemaal netjes uitgezocht en te koop aangeboden.' Lisannah vult aan: 'Er was zoveel belangstelling dat we ter plekke nog een extra paskamer hebben moeten maken. Alle kleding die na afloop over was, hebben we naar de kledingbank gebracht.'

Amy: 'Natuurlijk was de kledingbeurs bedoeld om geld op te halen voor meer duurzame initiatieven, maar óók om te laten zien dat tweedehandskleding heel leuk en goed kan zijn. Daarom hebben we bijvoorbeeld ook workshops georganiseerd, waarin de leerlingen konden borduren of stempelen om de kleding nog leuker te maken. Van een deel van de totale opbrengst van 576 euro hebben we shirts gekocht voor het greenteam. Het geld dat nu nog over is, willen we gebruiken voor een groene wand in het atrium.'

CVO LeerlingTop

Een ander mooi wapenfeit: de deelname aan de CVO Leerling-Top, waarin leerlingen en docenten van verschillende scholen in gesprek gingen over onder andere duurzaamheid.

Guus: 'Amy en ik mochten een presentatie houden over ons greenteam en over het duurzaam maken van je school. We hebben daar ook contacten gelegd met andere scholen. Inmiddels zijn Melanchthon de Blesewic en Melanchthon Business School op bezoek geweest voor een rondleiding. We willen ze graag nog een keer uitnodigen voor een gezamenlijke bijeenkomst, zodat we ook kunnen horen wat zij al allemaal doen.'

Winood Rampersad en conciërge Patrick Schut

Ouders, medewerkers en leerlingen denken mee over duurzaamheid

‘Er staat veel in de startblokken’

Het Zuider Gymnasium gaat steeds meer aandacht besteden aan duurzaamheid. In het schooljaarplan is hierover een ambitie geformuleerd en het team betreft graag leerlingen en ouders bij dit thema. Met leerlingen gebeurt dat in de leerlingkring en de leerlingraad en ouders spraken erover in een *concilium*: een themavergadering met ouders.

Het concilium in november leverde bruikbare ideeën op waarmee de school volgend schooljaar aan de slag gaat, vertelt Leander Pel, conrector leerjaar 2 en 3. ‘Er staat veel in de startblokken. We willen het onderwerp vooral in het kader van burgerschap aan de orde stellen.’

Financiële duurzaamheid

Een voorbeeld van een goed idee van een betrokken ouder was: lessen maken over financiële duurzaamheid bij de vakken economie en bedrijfseconomie. Leander: ‘Daarvoor maken we plek binnen een verdiepend programma voor het profiel Economie en Maatschappij in de bovenbouw. Dan kan bijvoorbeeld aan de orde komen hoe een start-up in de kledingmaakindustrie zijn ecologische voetafdruk zo klein mogelijk houdt.’

Hergebruik

De school wil duurzaamheid laten terugkomen in de vaklessen. Ook in de bedrijfsvoering kiezen ze voor duurzaam: onlangs hebben de conciërges de examentafels eigenhandig van nieuwe houten tafelbladen met het FSC-duurzaamheidskeurmerk voorzien. De ijzeren onderstellen worden zo hergebruikt en de vervangen tafelbladen komen van pas bij de technieklessen, stelt Winood Rampersad, conrector bovenbouw voor de bètavakken. ‘De conciërges denken altijd mee op dit gebied.’

De nieuwe stoeltjes voor de examenopstelling zijn ook van gerecycled plastic. Winood is trots op de vuilprikactie in de wijk die leerlingen net voor de zomervakantie houden. De leerlingen doen daarna een kaartje bij wijkbewoners in de bus om hen een fijne zomer te wensen. ‘Daarop wordt positief gereageerd.’ Winood vertelt ook dat zijn school een van de locaties in Rotterdam is voor het Klimaatexamen op 26 mei, waar geïnteresseerden hun kennis van klimaat en klimaatverandering kunnen testen.

Met de fiets naar school

Vijfdeklassers Fiene en Mayra vinden het goed dat het afval op school wordt

gescheiden. Er komt ook een inleverapparaat voor lege flesjes en blikjes dat door leerlingen is ontworpen. Verder vinden ze het positief dat veel leerlingen op de fiets naar school komen. Slechts tien van de tweehonderd leerlingen boven de zestien gebruiken een scooter voor de rit naar school. Toen de eersteklassers in september een sponsorloop hielden voor de Plastic Soup Foundation – een goed doel dat ze zelf kozen – hebben Fiene en Mayra geld opgehaald in hun buurt en bij familie. Ook in de lessen komt het thema duurzaamheid soms voorbij, vertellen Fiene en Mayra. Zo hebben ze bij Frans en Duits een leerzame schrijfpdracht gemaakt over duurzaamheid. Bij maatschappijwetenschappen leerden ze over duurzaamheid op verschillende niveaus, van huishoudens tot landelijke overheid. Bij sommige vakken is een onderdeel erop toegespitst, zoals groene energie bij scheikunde.

‘Meer meekrijgen’

Fiene: ‘Volgens mij is de school goed bezig met dit thema, maar het zou goed zijn als leerlingen er iets meer van meekrijgen.’ Een greenteam in de school met leerlingen die zich inzetten voor duurzaamheid zoals op Melanchthon Bergschenhoek vinden Fiene en Mayra een goed plan. Mayra: ‘De leerlingenraad zou zich hier ook mee kunnen bezighouden. Belangrijk is dat er ideeën komen uit alle klassen.’

(Anja de Zeeuw)

‘Als ouders kunnen we veel leren van onze kinderen op het gebied van duurzaamheid. Ze hebben vaak creatieve ideeën voor een duurzame samenleving – hún toekomst. Er is voor hen veel gelegenheid zich te binden aan projecten op het Zuider Gymnasium en er wordt ingezet op groepsverbinding. Dat heeft een versterkend effect op het vormen van een sociaal netwerk en is daarmee belangrijk voor de ontwikkeling naar een duurzame samenleving.’

(Christine van Frederici-Blonk, moeder van Guinevere uit leerjaar 4)

V.l.n.r. Dirk de Jong, Annemarie Pots, Ella Noordhoek, Eric Dekker

‘Als programmamateam willen we duurzaamheid breed benaderen’

In ons Koersplan doen we vier beloftes aan de samenleving en aan onze leerlingen, medewerkers en ouders. Een van die beloftes: we ontwikkelen een eigen ‘groene afspraak’. Hoe komt die groene afspraak tot stand en wat gaan we er concreet van merken? Leden van het programmamateam De Groene Afspraak leggen het uit.

Duurzaamheid en rentmeesterschap is een van de pijlers van het Koersplan van CVO. Die pijler komt niet uit de lucht vallen. ‘In het gedachtengoed van CVO en in de bronnen van

waaruit wij werken, is rentmeesterschap een heel mooi leidmotief’, vertelt Eric Dekker, algemeen directeur van het Comenius College. Hij is voorzitter van het programmamateam De Groene Afspraak dat als taak heeft het beleid rondom duurzaamheid de komende jaren verder te ontwikkelen.

‘Tegelijkertijd zien we dat generaties vóór de leerlingen die nu bij ons in de schoolbanken zitten er in zekere zin best een potje van hebben gemaakt’, vervolgt Eric. ‘Dat is niet houdbaar, als mensheid moeten we echt iets

veranderen richting de toekomst. Dat wordt ook onderstreept door de overheid, die het onderwijsveld opdracht heeft gegeven om het duurzaamheidsbeleid steviger te positioneren.’

Annemarie Pots, manager Huisvesting, Facilitair & Inkoop bij de CVO Shared Service Organisatie, zit ook in het programmamateam. Zij vult aan: ‘Ze zeggen wel eens: wij zijn de eerste generatie die echt iets merkt van klimaatverandering en we zijn ook de laatste generatie die echt iets kan doen om het tij te keren. Dat klinkt misschien zwaar, maar

eigenlijk is dat wel de realiteit. De urgentie is groot. Het onderwijs heeft hierin een grote verantwoordelijkheid.'

Het is duidelijk dat scholen die verantwoordelijkheid ook voelen én nemen. Uit een recente enquête onder schoolleiders blijkt dat 75 procent van de scholen afgelopen jaar op een of andere manier bezig is geweest met duurzaamheid.

Brede benadering van duurzaamheid

'Bij duurzaamheid denken we al snel aan zonnepanelen, groene daken, isoleren, besparen van water, papier en energie, en wat al niet meer. En de organisatie is hier ook volop mee bezig', vertelt Annemarie Pots: 'We investeren bijvoorbeeld in energiebesparende maatregelen en zoeken in nieuwbouwprojecten naar manieren om scholen (bijna) energieneutraal te maken. Ook kijken we naar mogelijkheden om met leveranciers afspraken te maken over duurzaamheid. Maar duurzaamheid gaat niet alleen over gebouwen en bedrijfsvoering. Als programmteam hebben we de ambitie om het onderwerp duurzaamheid op een bredere manier te benaderen. Een raamwerk dat ons daarbij gaat helpen, is de *Whole School Approach* (WSA). De WSA maakt duidelijk dat duurzaamheid óók gaat over het curriculum, pedagogiek en didactiek, professionele ontwikkeling en schoolomgeving.' Eric Dekker vult aan: 'Wij zijn met de WSA in aanraking gekomen via Miranda Buitelaar, een collega die afgelopen jaar is overleden. Als je het hebt over iemand die zich altijd heel gepassioneerd inzette voor duurzaamheid en nadacht over rentmeesterschap, is zij het wel.'

Autonomie voor scholen

Het programmteam realiseert zich dat er nog wel wat zendingswerk te doen is om iedereen mee te nemen in de WSA. Dat bleek bijvoorbeeld ook tijdens een tweedaagse in november voor de algemene directies en de raad van bestuur. Eric: 'Voor veel directies was de uitleg over de WSA een eyeopener. Op veel scholen wordt er bijvoorbeeld al wel gewerkt aan het inzamelen van plastic of het verminderen van watergebruik, maar dat je op zoveel meer manieren kunt nadenken over duurzaamheid, was toch wel nieuw.'

→ *'Duurzaamheid gaat niet alleen over gebouwen en bedrijfsvoering.'*

Als programmteam hebben we de ambitie het onderwerp duurzaamheid op een bredere manier te benaderen'

Het programmteam wil overigens zeker niet voorschrijven wat scholen moeten gaan doen op de verschillende aspecten van duurzaamheid. Eric: 'Er blijft een grote mate van autonomie voor scholen om invulling te geven aan hun eigen duurzaamheidsbeleid. Niet elke school zal in dezelfde mate en in hetzelfde tempo werken aan die verschillende aspecten, maar vanuit de verenigingsgedachte willen we wel samen gaan optrekken. Als programmteam willen we ervoor zorgen dat scholen elkaar weten te vinden, goede ideeën uitwisselen en elkaar inspireren. Daarbij willen we ons laten

begeleiden door een partij die veel ervaring heeft met de WSA en met het ontwikkelen van duurzaamheidsbeleid binnen het onderwijs.'

We doen dit sámen

Ella Noordhoek, directeur bedrijfsvoering van Accent en eveneens lid van het programmteam: 'De partij waarmee we nu in gesprek zijn, heeft allerlei ideeën hoe je dit op een goede manier kunt uitdragen en hoe je mensen kunt verbinden. Eén ding is duidelijk: we gaan actief de samenwerking zoeken met gedreven en enthousiaste leerlingen, docenten, medewerkers en vestigingsdirecteuren. Iedereen die dit leuk en interessant vindt, kan helpen om dit balletje te laten rollen. Met elkaar gaan we het programma voor de komende jaren bedenken en ontwikkelen. Het moet aansluiten bij ieders interesse en kennis en bij wat we met elkaar belangrijk vinden. Als programmteam zijn wij er vooral om te stimuleren, te accommoderen en te faciliteren om datgene wat er al is te laten bloeien. Onze ambitie: zorgen dat alle scholen op alle aspecten van de WSA stappen kunnen zetten en vooruitgaan.'

→ *'We weten dat een deel van de jongeren klimaatstress heeft. Hoe fijn is het als leerlingen ervaren dat ze binnen hun eigen school echt iets kunnen doen'*

Dirk de Jong, beleidsadviseur bij de beleidsstaf van CVO en secretaris van het programmteam, voegt daaraan toe: 'Tijdens de LeerlingTop die CVO georganiseerd heeft, gaven leerlingen heel duidelijk aan dat ze duurzaamheid een belangrijk thema vinden. We weten ook dat een deel van de jongeren klimaatstress heeft. Hoe fijn is het als leerlingen ervaren dat ze binnen hun eigen school echt iets kunnen doen, bijvoorbeeld door zich aan te sluiten bij een greenteam. Dat kan een gevoel van grip geven. Dat er ook met hun ideeën en gedachten iets gebeurt, vind ik heel belangrijk.'

(Karin van Breugel)

Duurzaamheid leeft binnen CVO

Lessen over hernieuwbare energie, projecten over luchtkwaliteit, het verduurzamen van schoolgebouwen. Uit een rondje langs de verschillende CVO-scholen en de CVO Shared Service Organisatie blijkt dat duurzaamheid sterk leeft. Voor zowel leerlingen als medewerkers is het een belangrijk thema waarmee zij graag aan de slag gaan. Een kleine greep uit de vele initiatieven.

Leerlingen Penta Bahûrim volgen lessen bij STC

Op loopafstand van Penta Bahûrim ligt het beroepscollege STC Procestechniek. Gezien de grote vraag naar vakmensen in deze sector, is de school een pilot gestart waarbij leerlingen wekelijks twee uur les krijgen op het STC. Ze werken aan korte projecten over procestechniek, maintenance en hernieuwbare energie, gegeven door een STC-docent. Shell faciliteert bedrijfskleding. Doel is dat leerlingen kennismaken met de sector, er enthousiast van worden en mogelijk een voorsprong hebben bij een overstap naar het STC. Docenten merken dat vooral het thema hernieuwbare energie leerlingen aanspreekt; het sluit aan bij hun beleving en idealen.

→ *Samenwerken en elkaar scherp houden is onderdeel van de vaardigheden*

De ambitie is om het programma verder te verfijnen op basis van leerlingfeedback. Zo wil de school geïnteresseerde leerlingen vasthouden en de aansluiting met het mbo verbeteren. Andere scholen kunnen hieruit meenemen dat samenwerking met het mbo niet ingewikkeld hoeft te zijn: begin klein, gebruik wat lokaal al beschikbaar is en ontwikkel het samen verder.

Bij herontwikkeling Portus Juliana staat duurzaamheid voorop

Voor de herontwikkeling van Portus Juliana is duurzaamheid een belangrijk uitgangspunt. Het nieuwe schoolgebouw wordt gasloos, voldoet aan de eisen van Frisse Scholen en is voorzien van zonnepanelen, waaronder een uitbreiding op het dak van de gymzaal. Ook wordt gewerkt aan natuurinclusiviteit, bijvoorbeeld door vleermuisverblijven in de gevel te integreren.

De school heeft de ambitie om het gebouw toekomstbestendig te maken. Zo zijn er plannen voor een gedeelde zonnestroominstallatie met het sportbedrijf. Verdere innovaties worden onderzocht.

Andere scholen kunnen hieruit leren dat samenwerking tussen schoolbestuur, gemeente en ontwerpteam leidt tot slimme, haalbare duurzaamheidskeuzes. Zo wordt een schoolgebouw meer dan alleen een plek om te leren – het wordt een voorbeeld voor de toekomst.

Meten is weten: leerlingen Máximacollege brengen luchtkwaliteit in kaart met GLOBE-snuffelfietsen

Leerlingen van het Máximacollege werken samen met GLOBE aan een bijzonder project: de snuffelfietsen. Hiermee brengen leerlingen de luchtkwaliteit in de gemeente Ridderkerk in kaart. Op de fietsen zit een kastje dat tijdens het fietsen continu data verzamelt. Dit kastje geeft met vier lampjes realtime de luchtvervuiling aan: blauw (schone lucht), geel, oranje en rood (ongezonde lucht met veel fijnstof).

Terug op school worden de data automatisch geüpload. Via het serienummer is op een digitale kaart te zien welke route is gefietst en wat de gemeten luchtkwaliteit was. Voor de leerlingen, vaak in het praktijkonderwijs, met een gemiddeld IQ tussen de 55 en 80, is het belangrijk dat leerstof visueel en tastbaar is. Begrippen als 'fijnstof' zijn abstract en moeilijk te bevatten. Dankzij de kleuren op het kastje wordt het ineens heel concreet: fiets ik in schone lucht of niet, is de lucht in het park met bomen gezonder dan langs de weg?

Mohammed: 'We mogen zelf challenges verzinnen, zoals wie kan de schoonste route fietsen? Wie woont in de schoonste wijk en met elkaar gaan we dan hiermee aan de slag.' Er ontstaat bewustwording bij de leerlingen over de eigen leefomgeving en gezondheid.

Ook Portus Farelcollege doet met een havo 3-klas (scheikunde) mee aan dit project. Zij pakken het project meer theoretisch aan, stellen onderzoeksvragen en gebruiken de data voor profielwerkstukken.

Voor de leerlingen van het Máximacollege is die benadering te abstract, zij leren vooral door te doen en te ervaren. De aanpak van het Máximacollege sluit aan bij de leefwereld van de eigen leerlingen. Daarnaast onderhouden de leerlingen het eigen terrein met snoeien, grasmaaien en beplanting. Zo werken ze samen aan vergroening. De school besteedt aandacht aan duurzaamheid in alledaagse dingen zoals afvalscheiden (papier, glas, statiegeld), minder voedselverspilling in de keuken, kritisch nadenken over hergebruik. Duurzaamheid is verweven in al het onderwijs, het gaat niet om een specifiek vak maar het is een mindset die de school de leerlingen wil bijbrengen.

Marnix Gymnasium kiest voor duurzame oplossingen bij verbouwing en vernieuwing van het schoolgebouw

Het Marnix Gymnasium is bezig met de verbouwing en vernieuwing van het schoolgebouw. Hierbij wordt volop ingezet op duurzame elementen zoals zonnepanelen, energiezuinige verwarming, isolatie en automatische verlichting die uitgaat als er niemand in een lokaal aanwezig is. Daarmee verlaagt de school het energieverbruik structureel en creëert een gezonde leeromgeving. Bij een verbouwing horen ook nieuwe stoelen en bureaus voor alle leerlingen. Maar het Marnix doet niet aan verspilling, de oude tafels en stoelen krijgen namelijk een tweede leven in Gambia. Dankzij de stichting Hand to Hand worden ze daar opnieuw gebruikt.

SSO ICT werkt aan slimme en duurzame oplossingen

De afdeling ICT van de SSO wil graag een bijdrage leveren aan duurzaamheid. Er wordt sterk ingezet op duurzaamheid en efficiëntie. Zo wordt verpakkingsmateriaal al direct bij de leverancier gescheiden en verwerkt waardoor het transportvolume afneemt. Met de overstap naar de public cloud van Microsoft wordt overcapaciteit en onnodig stroomverbruik voorkomen. Public cloud datacenters zorgen bovendien voor efficiënte koeling en energiebeheer. Ook in de infrastructuur wordt energie bespaard: nieuwe access points schakelen automatisch uit wanneer ze niet in gebruik zijn, wat het stroomverbruik buiten schooluren vermindert. Afgeschreven hardware wordt zorgvuldig leeggemaakt en krijgt waar mogelijk een tweede leven of wordt gerecycled, zodat waardevolle materialen hergebruikt worden. Tot slot worden alle ritten naar schoollocaties uitgevoerd met elektrische auto's waarmee actief wordt bijgedragen aan een beter milieu.

Marcel Axer (l), Sandro en Mikaela

Leerlingen Accent Praktijkonderwijs recyclen plastic afval

Ingezameld plastic, hup de shredder in

Collega's en leerlingen van Accent Praktijkonderwijs Centrum zamelden vorig jaar 16 kilo plastic in, dat vervolgens werd gerecycled. Het is een eerste stap in een groene ambitie: tijdens de technieklessen nieuwe producten maken van gerecycled plastic.

'Plastic is goedkoop, makkelijk te maken en het roest en rot niet. Het is dus is een prachtig materiaal, maar we moeten wel een oplossing bedenken voor al het plastic afval', zegt techniekdocent Marcel Axer. De Stichting Precious Plastic bracht hem op het idee om met zijn leerlingen plastic te gaan recycleren. 'Deze stichting is wereldwijd actief en heeft een open source website waar je alles op vindt waarmee je zelf aan de

slag kunt, bijvoorbeeld draaiboeken en bouwtekeningen voor het maken van shredders en mallen. Alle machines die we hier op school gebruiken voor het recycleren van plastic heb ik zelf gemaakt.'

Niet al het plastic

'Voor het recycleren gebruiken wij een specifiek soort plastic: PP5, ofwel polypropyleen. Andere plasticsoorten zijn moeilijk

te recycleren of er komen giftige stoffen bij vrij. Dat willen we natuurlijk niet. PP5 is heel gangbaar, het wordt vooral gebruikt voor bloempotjes en verpakkingen. Collega's en leerlingen kunnen het schoongemaakte plastic op school inleveren. De leerlingen halen eventuele labels eraf en knippen het in stukjes ter grootte van je handpalm. Die stukjes gaan vervolgens in een kleine handshredder. Door aan een rad te draaien,

worden de stukjes plastic versnipperd.' Op dat moment zit het werk van de leerlingen erop. Marcel verwarmt die snippers in een speciale oven. Met behulp van een mal maakt hij er kleine plaatjes van. Elk plaatje is uniek en vrolijk gestippeld. Je ziet de oorspronkelijke, gekleurde plastic snippers er nog goed in terug.

→ *'Nu knippen we alleen het plastic. Het zou leuk zijn als we straks ook producten kunnen maken van het gerecyclede plastic'*

Dat hele proces ging trouwens echt niet in één keer helemaal vlekkeloos. 'De eerste poging die ik ondernam, ging niet echt lekker', vertelt Marcel, die er achteraf wel om kan lachen. 'Toen heb ik de hele school in de rook gezet. Het heeft dagenlang gestonken...'

Dat scheelt bomen

Het recycleproces kost tot nu toe veel tijd. Dankzij de support van de directie kon er gelukkig wel een machinale shredder worden aangeschaft. Marcel is bezig om een grotere pers te bouwen, zodat hij ook grotere platen kan maken van gerecycled plastic. Hij zegt over de kansen die dat biedt: 'Nu maken leerlingen allerlei werkstukken

De versnipperde stukjes plastic

Mikaela en Sandro gebruiken de handshredder

van multiplex. Ongemerkt gaan er dan aardig wat bomen doorheen. Het is de bedoeling dat de leerlingen straks werkstukken gaan maken van het gerecyclede plastic. Dan gaat het meer voor ze leven. Hopelijk gaan ze dan zelf nog meer afvalplastic mee naar school nemen.' Bij die schaalvergroting wil Marcel ook de buurt betrekken. 'We hebben kartonnen inzamelbakken gemaakt, bijvoorbeeld voor in buurthuizen. Ook willen we gaan samenwerken met basisscholen in de buurt. Ik heb een extra, makkelijk vervoerbare, kleine handshredder gemaakt die tijdelijk in een klas kan worden neergezet. Leerlingen van het Grafisch Lyceum hebben prachtige posters gemaakt, waarmee we extra bekendheid kunnen geven aan ons recycle-project en aan de inzamelpunten.'

Zelf verdiende pizzadag

Het zou geweldig leuk zijn als het lukt om op grotere schaal nieuwe producten te maken van gerecycled plastic. Maar wat Marcel nog belangrijker vindt: de bewustwording bij leerlingen. 'Als ik bijvoorbeeld een foto laat zien van een strand met eindeloze hoeveelheden plastic flesjes en andere rotzooi, dan komt dat echt wel binnen bij de leerlingen. Dat soort foto's helpt om in gesprek te komen over afval en hoe je daarmee omgaat. Als je een petflesje in de natuur gooit, blijft dat daar honderden jaren liggen. In principe gaat dat afval nooit meer weg. Je hoopt natuurlijk dat dit soort gesprekken ervoor zorgen dat de leerlingen zelf ook geen troep meer op straat gooien. Frisdrankflesjes en blikjes sowieso niet, die

kunnen ze ook op school inleveren. Van de opbrengst van 250 euro hebben we vorig jaar met de hele school pizza gegeten. Dat is toch prachtig!'

Voor alle CVO-scholen

Collega's noemen Marcel wel eens gek-scherend Chef Afval. Wat hem betreft is dat een geuzenaam, hij is graag ambassadeur van de recycling van plastic. 'Ik gooi mijn collega's er bij wijze van spreken mee dood. En ook op ouderavonden laat ik zien wat we doen.' Hij hoopt andere CVO-scholen aan boord te krijgen. 'Als er scholen zijn die óók plastic willen inzamelen, zijn we daar natuurlijk heel blij mee. Als het aan mij ligt, krijgt elke CVO-school een eigen inzamel-container!'

(Karin van Breugel)

Beter voor de natuur zorgen

Mikaela en Sandro zitten in de eerste klas. Hoe kijken zij tegen het recyclen van plastic aan?

Sandro vindt het goed dat de school dit doet. 'Zo leer je op school hoe je beter voor de natuur kunt zorgen. Eigenlijk zou iedereen hier thuis ook wat mee moeten doen. Van mij mag dit project nog wel een tijdje doorgaan. Nu knippen we alleen het plastic. Het zou leuk zijn als we straks ook producten kunnen maken van het gerecyclede plastic en niet van hout. Dan worden er misschien minder bomen omgehakt en wordt de natuur een beetje beter.'

Mikaela: 'Misschien moeten we een plannetje bedenken om te zorgen dat meer leerlingen lege bakjes en zo mee naar school gaan nemen. Zelf heb ik dat nog niet gedaan.... Ik heb ook niet echt iets met de natuur. Zelf gooi ik ook wel eens iets op straat, daar ben ik gewoon eerlijk in.'

Meer informatie
Marcel Axer: m.axer@cvoaccent.nl
Stichting Precious Plastic:
www.preciousplastic.com

Een aantal leerlingen dat mee heeft gedaan aan de CVO LeerlingTop 2024 reageert op een stelling van de redactie.

‘Een school zonder aandacht voor duurzaamheid is net zo achterhaald als een school zonder wifi’

Sanne van der Rest

Leerling Penta Jacob van Liesveldt

‘Ik ben het eens met deze stelling, want wifi is nu eenmaal een deel van deze tijd en dat kan je niet zomaar weghalen en je hebt het nodig om bereikbaar te zijn voor je ouders of zoiets.’

Naomi van Bokhoven

Leerling Accent Hoogvliet

‘Eigenlijk wel. Duurzaamheid moet gewoon. Op een school gebruik je veel spullen en verbruik je veel elektriciteit, dus is aandacht voor duurzaamheid zelfs belangrijker dan wifi.’

Jack van Beele

Leerling Accent Hoogvliet

‘Eigenlijk niet, want hoe vaak gebruik je op school je telefoon? Hoe belangrijk is wifi dan? Duurzaamheid is belangrijker, want als we ons daar niet mee bezighouden, gaat alles kapot.’

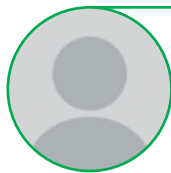

Milou Kleisterlee

Voorzitter leerlingenraad, namens de leerlingenraad Melanchthon Berkroden

'We kunnen niet alles verduurzamen, maar als iedereen een beetje helpt, maken we samen een groot verschil. Een school hoort een voorbeeld te zijn. Als wij leren over duurzaamheid, moet de school het zelf ook goed doen.'

Nick Breur

Leerling Portus Juliana

'Ik ben het ermee eens. Duurzaamheid is net zo belangrijk als technologie op school, omdat beide gaan over de toekomst.'

Alexander Szadkowski

Leerling Penta Jacob van Liesveldt

'De laatste tijd gaat het alleen maar over duurzaamheid op school maar ik zie geen veranderingen komen. Daarom ben ik van mening dat we ons moeten focussen op andere dingen binnen de school.'

Esad Güler

Leerling Penta Jacob van Liesveld

'Je hebt altijd nog boeken om uit te leren als je geen wifi hebt, maar er is voor geen enkel probleem een oplossing als je geen toekomst hebt.'

Jaylee van Bokhoven

Leerling Accent Hoogvliet

'Ik vind van niet, wifi is minder belangrijk. Duurzaamheid is wel belangrijk. Alles kost geld en als je iets niet nodig hebt, waarom gebruik je het dan? Doe bijvoorbeeld de lichten uit!'

Van Koersplan naar samen groeien en samen leren

CVO innoveert door krachten te bundelen en te benutten

Vorig jaar publiceerden we ons Koersplan 2024-2028. De uitdaging is nu om de beloften en ambities daarin te vertalen naar de dagelijkse schoolpraktijk. Dat proces willen we vanuit CVO faciliteren. Zodat niet alleen alle CVO-scholen vooruitgang kunnen boeken, maar we ook als vereniging extra toegevoegde waarde kunnen bieden aan onze medewerkers en ons onderwijs.

CVO bestaat uit zeven scholengroepen en omvat in totaal 37 scholen. 'Ons werk vindt voor 95 procent plaats op die scholen.

Daar wordt onderwijs gegeven en onderwijs gemaakt. Daar dragen we onze ambities uit en maken we onze beloften aan leerlingen en ouders, aan de omgeving en ook aan onze medewerkers waar.' Aan het woord is Martijn Nolen, directeur Bestuur & Beleid bij CVO. 'Op die scholen staat het leren voorop. Bij schoolleiders, docenten en ondersteuners is de kennis en de kunde aanwezig om de vertaalslag te maken van ons Koersplan en de daarin genoemde programmalijnen naar de dagelijkse schoolpraktijk', vervolgt hij. 'We willen daarnaast ook zelf leren door onze eigen talenten en expertise aan te boren, verder te ontwikkelen en te benutten voor alle scholen en medewerkers. Zo geven we ruimte aan onze medewerkers om zichzelf en de school verder te brengen bij

onderwijskundige en maatschappelijke vraagstukken die ons allemaal aangaan.'

Krachten bundelen en benutten

Om deze beweging in gang te zetten, bouwt CVO aan een brede programma-organisatie met inhoudelijke projectgroepen, expertisegroepen en kenniswerkplaatsen, deels als onderdeel van de CVO Academie. Docenten en andere medewerkers pakken samen maatschappelijke en onderwijskundige vraagstukken op. Onno Arts (beleidsadviseur Portus scholengroep) is aangesteld als programmamanager: 'Dit is een cultuuromslag die vraagt om een andere manier van denken en werken. We zijn vaak geneigd om primair vanuit het perspectief van leerling en school te denken. Nu vragen wij elkaar om óók het bredere maatschappelijke perspectief en het carrièreperspectief van medewerkers mee te nemen. We vragen

directies om medewerkers die in zo'n netwerk willen participeren, ruimte te geven. Als school kun je misschien iets minder snel doorpakken op een thema. Daar staat tegenover dat je op een ander thema juist weer profiteert van de kennis en inzichten van het geheel en die benut.' Martijn: 'We zijn een grote vereniging. Dat biedt ons de kans maar verplicht ons ook om onze krachten te bundelen en waar mogelijk iets extra's te bieden.'

Carrièreperspectief en vakmanschap

Structurele samenwerking aan de gezamenlijke ambities en uitdagingen binnen CVO is niet alleen efficiënt, maar vooral ook waardevol volgens Martijn: 'Inbreng van eigen medewerkers zorgt voor betere oplossingen, meer eigenaarschap voor de uitdagingen die we ervaren én voor werkplezier.' De CVO-brede aanpak moet dan ook bijdragen aan de ontwikkeling van vakmanschap en het carrièreperspectief van medewerkers.

'Niet iedereen ambieert een leidinggevende rol, maar veel medewerkers willen zich wel

Zes strategische thema's

1. Basisvaardigheden:

curriculumontwikkeling, toetsing, audits, samenwerking PO/MBO/HO en kennisdeling.

2. Talentagenda:

loopbaanpaden, expertisegroepen, leerinfrastructuur, CVO Talentverhalen.

3. Groene afspraak (duurzaamheid):

op basis van de *Whole School Approach* richten we ons op duurzaamheid in onderwijs en bedrijfsvoering.

inhoudelijk verdiepen of soms op een andere manier worden uitgedaagd', aldus Martijn. 'De scope van de eigen school kan dan soms net te klein zijn. Juist de omvang van de vereniging biedt extra mogelijkheden om medewerkers de ruimte te geven samen te leren en de diepte te zoeken in thema's als levensecht leren, onderwijs op maat, diversiteit & inclusie, artificiële intelligentie, hoogbegaafdheid en duurzaamheid. Dat zijn zaken die op alle scholen spelen en waarbij we veel van elkaar kunnen leren en samen kunnen onderzoeken.'

Inhoudelijke netwerken

Medewerkers die met deze thema's aan de slag willen, kunnen zich aanmelden en rekenen op ondersteuning vanuit CVO, al dan niet binnen de CVO Academie. Daarbij zijn er drie mogelijkheden (zie kader).

Ten eerste kun je kiezen voor een projectgroep die zich richt op een concreet onderwerp binnen een van de strategische thema's. Een tweede optie is deelname aan een expertisegroep waarbij je met collega's aan de slag gaat met het delen van kennis en het ontwikkelen van beleid. De derde

optie is om binnen een kenniswerkplaats een dag per week onder academische begeleiding onderzoek te doen en te bedenken hoe je onderzoeksresultaten kunt verbinden met de dagelijkse onderwijspraktijk. Martijn: 'We merken nu al heel veel enthousiasme bij medewerkers. Veel collega's vinden het leuk om inhoudelijk met collega's van andere scholen aan de slag te gaan.' Onno: 'CVO organiseert hiervoor tijd en begeleiding. Zo willen we het voor iedereen aantrekkelijk maken om zich over schoolgrenzen heen in te zetten voor ontwikkeling en vernieuwing. Of je nou onderwijsassistent bent, roostermaker of eerstegraads docent, voor elke medewerker geldt: wil je jezelf ontwikkelen en met anderen leren? Meld je aan en doe mee!'

Betekenisvol onderwijs

De komende maanden worden de projectgroepen, expertisegroepen en kenniswerkplaatsen samengesteld. Vanaf volgend schooljaar gaan deze inhoudelijke netwerken concreet aan de slag met de verschillende thema's.

'Onze ambitie is helder,' besluit Martijn. 'We willen een lerende organisatie zijn, waar ruimte is voor dialoog, experiment en co-creatie. Waar we niet alleen snelle oplossingen bedenken voor dagelijkse problemen maar ook de tijd organiseren om ons gezamenlijk te buigen over de "trage" uitdagingen en vragen. De uitdagingen die duurzame oplossingen vergen. Alleen zo blijven we eigentijds onderwijs bieden dat betekenisvol is en kunnen we onze medewerkers carrièreperspectief bieden.'

[Selma Lagewaardt/Leene Communicatie]

- **Projectgroepen** richten zich binnen de strategische thema's op de realisatie van concrete projecten.
- **Expertisegroepen** richten zich op kennisdelen en (onderwijs) ontwikkelen.
- **Kenniswerkplaatsen** richten zich op onderzoek.

Wil je deelnemen? Stuur een e-mail naar academie@cvo.nl.

4. Sociale veiligheid:

crisisscenario's uitwerken, protocollen ontwikkelen en bijeenkomsten organiseren.

5. Kennisagenda:

kenniswerkplaatsen over levensecht leren & leren op maat, diversiteit & inclusie, en motivatie & welzijn.

6. Leiderschap:

formuleren van ambities, perspectief bieden en investeren in leiderschap binnen CVO.

Tweedejaars bouwen stad van afval

'Afval kan eigenlijk nog heel waardevol zijn'

Marie en Rowen

Afval saai? Niet voor de tweedejaars van De Meerpaal. De leerlingen werkten de afgelopen weken aan een bijzonder project rondom duurzaamheid. Ze bedachten en maakten gebouwen van bedrijfsafval. 'We zagen dat afval eigenlijk nog heel waardevol kan zijn', vertelt leerling Liam.

Dit schooljaar is De Meerpaal gestart met projectonderwijs. Elke donderdagmiddag werken leerlingen in groepjes aan een klas- en vakoverstijgend project. Voor de tweedejaars staat duurzaamheid dit jaar centraal. Liam: 'In het vorige blok hebben we gekeken naar afval in de wijk. Wat ligt er voor afval op straat? Dat straatafval hebben we verzameld en gesorteerd. Daarna hebben we het weggegooid, maar dan zoals het hoort. Plastic, papier, glas en restafval: allemaal gescheiden. We hebben geleerd dat dat belangrijk is om het materiaal te kunnen recyclen.'

Van afval tot bouwwerk

Het huidige projectblok startte met een gastles van ScrapXL. Deze organisatie

Liam

verzamelt schoon fabrieks- en bedrijfsafval en stelt dat beschikbaar als creatief materiaal voor scholen. 'Tijdens de les vertelden zij over hergebruik en wat je allemaal met dat materiaal kunt doen', vertelt leerling Marie. 'Daarna gingen we in groepjes nadenken over een eigen bouwproject. Ons groepje bedacht een soort fantasie-draaimolen. We hebben eerst tekeningen gemaakt. De week daarna zijn we begonnen met bouwen. Ik wist niet dat bedrijven zoveel materiaal weggooiden dat nog goed bruikbaar is. Het is juist mooi knutselmateriaal. Zonde om weg te gooien. Ik vond het een leuk project waarin ik mijn creativiteit kwijt kon.'

Het groepje van Liam maakte een vliegende McDonald's. Liam: 'Het begon als een grap. De uitvoering is wat anders geworden dan de tekening. Maar het eindresultaat ziet er best strak uit. Ik ben er wel trots op.' Een ander groepje - dat van Luca, Mo en Roza - koos voor een beroemd bouwwerk. Luca: 'Wij hebben het Marina Bay Sands proberen na te maken. Dat is een groot hotel met een schip erop en staat in Singapore.

Het is echt een vet gebouw maar wel moeilijk om te maken.'

Reflectie en presentatie

Het project wordt afgesloten met een feestelijke expositie voor de ouders en een PowerPointpresentatie. 'Dat is tijdens een reflectiedag', legt Marie uit. 'We hebben sinds dit jaar drie reflectiedagen waarbij we onszelf moeten beoordelen. Je denkt na over wat goed ging en wat je lastig vond. Zo leer je ook meer over jezelf.'

'Die presentatie is meer dan een terugblik op het bouwwerk', vult Anouschka Kramer, docent economie en teamleider van het tweede leerjaar, aan. 'Leerlingen reflecteren op hun leerproces, op het eindresultaat en op de samenwerking. Ze beoordelen zichzelf aan de hand van persoonlijke leerdoelen. We dagen de leerlingen uit om verantwoordelijkheid te nemen voor hun eigen ontwikkeling.'

Mo en Luca

Duurzaam leren

Verschillende vakken komen samen in dit project, maar de eindbeoordeling valt onder het vak creatieve technologie. 'Met projectonderwijs sluiten we beter aan bij de specifieke leerbehoeften van onze leerlingen', vervolgt Anouschka. 'Ze leren niet alleen over duurzaamheid, maar zien dat ook terug in de wereld om hen heen. Ze ontdekken de waarde van materiaal dat we weggooiden, werken samen en gebruiken hun creativiteit. Op die manier wordt het thema concreet en gaat het voor hen leven.'

(Selma Lagewaardt/Leene Communicatie)

Column

Chris van den Berg

Chris van den Berg is conrector bovenbouw en leraar Duits van het Zuider Gymnasium.

Duurzaamheid lijkt een modewoord, maar is van alle tijden

Plinius de Oudere schrijft in zijn *Naturalis Historia* over de overstromingen van de Nijl, de uitbarsting van de Vesuvius, de invloed van het weer op de oogst en de eigenschappen van planten. Hoewel zijn inzichten niet volgens de huidige wetenschap werden opgedaan, zijn ze soms verrassend accuraat. Het is niet alleen fascinerend je te bedenken hoe Plinius observeerde maar vooral ook, dát hij deze thema's observeerde en beschreef. Het toont ons dat de natuur en de veranderingen van klimaat en leefomgeving ons duurzaam fascineren.

2000 jaar later lezen we nog steeds Plinius' werk. Bij vlagen zien we in dat de thema's die hij bespreekt, bijvoorbeeld de impact van natuurlijke gebeurtenissen zoals een vulkaanuitbarsting op het klimaat, hyperactueel waren in zijn tijd. Daar staan we alleen niet altijd bij stil, omdat die actualiteit al zo lang geleden is. Het is ook relativerend en geruststellend dat actualiteit er altijd al is geweest. Het grote voordeel van het verstrijken van tijd is dat je geregeld loslaat, vergeet, verandert en vernieuwt en daardoor niet in het verleden blijft hangen. Tegelijk beschermt dat verleden je voor een te abrupte sprong, laten we zeggen; een te abrupte, mentale klimaatverandering naar de toekomst. Het tijdsgewricht waarin je manoeuvreert helpt je om actualiteit te kunnen ervaren. Om een begrip als duurzaamheid op je te laten inwerken.

Duurzaamheid lijkt een modewoord, maar is van alle tijden.

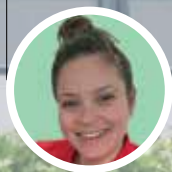
Dat iets langer duurt, dat iets blijft, is een begrip dat onze talen al duizenden jaren kent. Je afvragen wat blijft en wat gaat, is een continuüm. Einstein verwoordde het ook al: *"wichtig ist, dass man nie aufhört zu fragen."* Duurzaamheid in relatie tot ons onderwijs stelt ons dus ook de vraag: wat maakt christelijk, wat wordt voortgezet en wat is onderwijs?

Dat we die vragen blijven stellen, toont aan dat ze duurzaam zijn en relevant. Ik nodig ons allen daarom uit: blijf je vragen stellen. Blijf nadenken over wat je normaal vindt en wat niet: meng je in dat gesprek en toon je daarmee betrokken. Want daarmee voorkomen we dat ons onderwijs verwordt tot een monodimensionale eigentijdsheid; we maken daarmee het onderwijs net zo duurzaam als de mens.

Korte persoonlijke noot: dit was mijn laatste column voor CVOpen. Vanaf het nieuwe schooljaar ga ik aan de slag als rector van het Erasmiaans Gymnasium. Daarmee laat ik een geweldige tijd op het Zuider Gymnasium en binnen CVO achter me. Het was een feest om met jullie samen te werken. Dank jullie wel. Tot ziens!

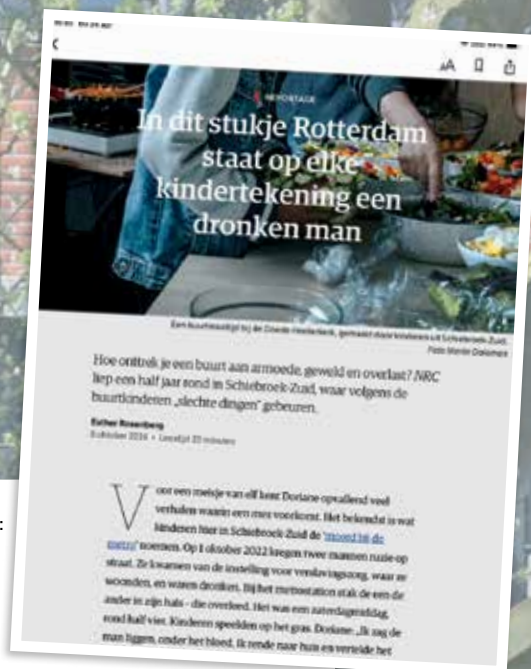
→ Een kijkje op ... Melanchton Schiebroek

Op Melanchthon Schiebroek wordt gebruikgemaakt van een weggeefkast. De weggeefkast is een initiatief van Roos Sevink, docent op deze school, en ontstaan vanuit de wens om mensen met een krappe beurs te ondersteunen. Elke dinsdag en vrijdag wordt de kast vers gevuld. 's Ochtends bij binnenkomst staan de broodjes en paprika's klaar in de hal van de school, zodat alle leerlingen wat kunnen pakken. Alles wat overblijft gaat de kast in, zodat naast leerlingen ook buurtbewoners gebruik kunnen maken van deze weggeefkast. Met dit mooie initiatief wordt voedselverspilling en armoede tegengegaan.

Stukje uit NRC van 8 oktober '24:

“Deze buurt ligt in het noorden van Rotterdam, in een van de rijkste stadsdelen: Hillegersberg-Schiebroek. Kinderen in Schiebroek-Zuid groeien op in armoede. Woningen bevatten schimmel en asbest en hadden allang gesloopt moeten worden. Voor oudere tieners is niets te doen. De buurt heeft veel overeenkomsten met andere kwetsbare buurten en wijken in het land. De talrijke nationaliteiten, armoede, hangjongeren, overlast. Alleen: Schiebroek-Zuid bestaat niet. Niemand weet waar de buurt begint of ophoudt. En dus komen de problemen niet voor in welke statistiek dan ook. De villa's in Hillegersberg en de vooroorlogse koopwoningen in het noorden van Schiebroek poetsen de schimmelhuizen van de kaart.”

Naar aanleiding van het artikel uit de NRC wilde ik de wijk en onze leerlingen graag helpen. Toen ik een keer richting sluitingstijd bij bakker Ammerlaan in Hillegersberg kwam, stonden daar kratten vol overgebleven producten. Deze producten zijn nog goed, maar mogen niet meer verkocht worden. Ik heb vervolgens contact opgenomen met de directie van bakker Ammerlaan om te kijken of ze deze producten aan ons willen doneren en daar wilden ze graag aan meewerken.

Het brood haal ik zelf op dinsdag- en vrijdagochtend bij de bakker. Vaak is het een kofferbak vol met nog heel goede producten.

De weggeefkast staat bij de ingang van onze school en is voor leerlingen en mensen uit de wijk toegankelijk.

De kast staat er altijd, maar ik vul hem aan op dinsdag en vrijdag. Voordat bij onze school de weggeefkast stond, bracht ik de producten naar een andere kast in de wijk. Ik heb een flyer bij die andere weggeefkast gelegd, zodat ze weten dat de producten nu hier liggen. De leerlingen hebben bericht gekregen in de weekmails over de broodjes en de kast.

De bakker doneert ook broden, dit is iets wat leerlingen niet meenemen als ze dit op school moeten ophalen, ze voelen zich hier ongemakkelijk bij. Dat is de reden dat we de broden en andere overgebleven producten in de weggeefkast leggen. Zo kunnen leerlingen na schooltijd, uit het zicht van hun klasgenoten, toch etenswaren meenemen.

Matthijs, leerling uit V6: 'Heel goed dat de broodjes er staan voor de arme kinderen die geen geld hebben voor lunch. En ook fijn dat iedereen het mag pakken, dus ook leerlingen die hun lunch zijn vergeten. Ook is het fijn dat er zo geen voedselverspilling is, want voedselverspilling is slecht voor het milieu.'

Eline, leerling uit V6: 'Goed dat deze broodjes worden aangeboden voor de leerlingen die geen lunch bij zich hebben. Fijn dat de bakker dit doneert en niet weggooit.'

Ik fietste een keer langs een kas en zag daar vele afgekeurde paprika's in een container liggen. Ook hier heb ik de stoute schoenen aangetrokken en gevraagd aan Oostland company of ze paprika's aan ons willen doneren. Hier wilden zij graag aan meewerken en vanaf half april kan ik hier kilo's paprika's ophalen.

Oostland company wil ons geen afgekeurde paprika's doneren, maar geven ons kwaliteitsproducten, dus dit is helemaal super.

Min, leerling H5: 'Ik had nog nooit een gele paprika gegeten, maar het blijkt lekkerder dan verwacht! Ik had ook gehoopt dat school buiten de broodjes iets van fruit of groente neer zou zetten, lekker! Het eten is allemaal heel snel op, het is echt rennen in de pauze en hopen dat er nog wat ligt. Het is ook heel fijn dat het zo open bij de balie, de ingang van de school staat. Toen we eerst dat schoolontbijt hadden, was dat echt verstoppt. Nu ziet iedereen het en kan iedereen het pakken.'

Op deze manier kunnen we de leerlingen twee keer in de week broodjes van bakker Ammerlaan en een gezonde paprika van Oostland company aanbieden. We hebben er bewust voor gekozen om dit aan alle leerlingen aan te bieden. Zo wordt er geen onderscheid gemaakt en voelen leerlingen zich niet bezwaard om iets te eten te pakken.

We proberen volgend schooljaar de weggeefkast ook een make-over te geven door onze kunstleerlingen. Zo wordt het echt een kast van onze school en valt hij op.

Caitlin, Néomie en docent Anne Bergman

Havoleerlingen Penta Scala Molenwatering werken aan duurzame oplossingen:

‘Alles is van plastic, dat moet veranderen!’

Néomi en Caitlin uit 4 havo van Penta Scala Molenwatering in Spijkenisse hebben een statiegeld-apparaat voor plastic afval bedacht. Een creatieve oplossing voor een urgent probleem. ‘Plastic afval ligt overal op straat. Het is niet alleen op onze school een probleem, maar eigenlijk overal’, vertelt Caitlin. Hun project maakt deel uit van een nieuwe praktijkgerichte aanpak binnen de havo-opleiding.

Het project past goed binnen de sinds dit schooljaar opnieuw opgezette eigen havo-bovenbouw van Penta Scala Molenwatering. Voorheen moesten de vierdejaars naar een andere locatie. Bij het opzetten van de bovenbouw is goed nagedacht over hoe leerlingen beter voorbereid kunnen worden op een hbo-opleiding. ‘We zien in heel Nederland dat de overstap naar de havo-bovenbouw en vervolgens naar het hbo een grote stap is’, legt docent beeldende vorming en CKV Anne Bergman uit. ‘Leerlingen blijven vaak zitten in 4 havo of stoppen in de eerste twee jaar van het hbo.’

Anne begeleidt de leerlingen bij het vak Praktijkgericht Programma Maatschappij Groot (PPM-G). Bij dit vak werken de leerlingen in modules aan projecten, waarbij duurzaamheid de rode draad vormt. ‘We willen dat ze niet alleen kennis opdoen, maar ook leren hoe ze die kennis kunnen toepassen’, zegt Anne. ‘Dat betekent ook buiten de school dingen onderzoeken en toepassen in een levensechte context.’

De papierbak en het statiegeldapparaat

‘In de eerste module moesten we een oplossing bedenken voor een duurzaamheidsprobleem binnen school’, legt Néomi uit. ‘We vroegen aan leerlingen en docenten wat volgens hen het grootste afvalprobleem op school was. Uit die interviews kwam papier als grootste boosdoener naar voren’, voegt Caitlin toe.

→ ‘Het zou normaal moeten zijn om plastic afval netjes weg te gooien’

Hun oplossing? ‘We hebben een grote papierbak gebouwd met een smiley. Als je papier erin gooit, wordt ‘ie blij’, vertelt Néomi. De inspiratie hiervoor kwam van de bekende Hollebollegijs-papierbak in de Efteling. ‘Het moet aantrekkelijk zijn om je afval weg te gooien’, legt Caitlin uit. ‘Door er een spelelement van te maken, wordt het leuker om je papier netjes weg te gooien.’

Van school naar buiten

In de tweede module keken de leerlingen naar duurzaamheidsproblemen buiten de school. ‘We werden in willekeurige groepjes ingedeeld’, vertelt Caitlin. ‘Maar toevallig kwamen Néomi en ik toch weer bij elkaar terecht.’ Néomi vult aan: ‘Wij waren afwezig bij de les toen alle groepjes hun plannen gingen maken. Twee jongens uit ons groepje hebben toen een statiegeldapparaat voor plastic afval bedacht. We vonden het wel een goed idee en hebben besloten daarmee verder te gaan.’

Het idee is simpel maar doeltreffend. Néomi: ‘Net als bij flessen krijg je statiegeld als je je plastic weer inlevert. Mensen gooien hun plastic flesjes wél in de statiegeldautomaat, dus waarom zou dit niet werken voor ander plastic afval?’

Onderzoek en prototyping

De leerlingen moesten niet alleen een oplossing bedenken, maar ook onderzoek doen. Caitlin: ‘We hebben gekeken naar hoeveel afval er eigenlijk is en waarom mensen dat niet netjes opruimen. Het is vaak gewoon te veel gedoe.’

In het groepje werden de taken verdeeld: ‘Caitlin en ik hebben vooral het prototype gebouwd, terwijl de andere groepsleden zich meer op het onderzoeksverslag richtten’, vertelt Néomi. ‘Het prototype was een automaat waar je verschillende soorten plastic in kunt doen. Het was natuurlijk maar een prototype, maar het liet goed zien hoe ons idee zou kunnen werken.’

De duurzaamheidsmarkt

De resultaten presenteerden ze op een zelfgeorganiseerde duurzaamheidsmarkt in februari. ‘Er kwamen leerlingen van andere klassen, docenten en zelfs wat ouders’, herinnert Néomi zich. De diversiteit aan projecten was opvallend groot. ‘Sommige

groepjes verkochten zelfgemaakte producten, zoals jam van lelijk fruit of kaarsen van gerecycled materiaal. Een ander groepje had een kledingruil georganiseerd. Er was zelfs een groepje dat snoepjes van sinaasappelschillen maakte.’

Zelf presenteerden Néomi en Caitlin hun prototype en hoe deze zou kunnen werken met plastic afval. Caitlin: ‘Mensen kwamen langs om vragen te stellen. Bijvoorbeeld hoe we aan het geld zouden komen voor ingeleverd plastic.’

‘Ons eerste idee was dat je punten kon verzamelen, wat dan korting zou kunnen opleveren’, legt Néomi uit. ‘Misschien willen bedrijven hier wel aan meewerken. Of gemeenten, die nu veel geld kwijt zijn aan het opruimen van zwerfafval.’

Bij de kern aanpakken

Door het project zijn de leerlingen zich veel bewuster geworden van de plastic afval-problematiek. ‘We kwamen tot de conclusie dat het probleem bij de kern moet worden aangepakt’, zegt Néomi. ‘Bedrijven moeten juist kartonnen verpakkingen maken in plaats van plastic.’

‘Karton vergaat gewoon, maar plastic blijft heel lang liggen’, vult Caitlin aan. ‘In de supermarkt is bijna alles verpakt in plastic. Ook groenten en fruit die eigenlijk helemaal geen verpakking nodig hebben.’

Tegelijkertijd beseffen ze ook dat het niet alleen aan bedrijven ligt. ‘Ik probeer er zelf ook meer op te letten’, zegt Néomi. ‘Maar als alles in plastic verpakt is, wordt het wel heel lastig.’ Caitlin knikt. ‘Het zou normaal moeten zijn om plastic afval netjes weg te gooien.’

Een voorbereiding op het hbo

‘We pakten ons project meer aan zoals dat blijktbaar op het hbo gaat. Je krijgt een opdracht en dan ga je zelf aan de slag’, merkt Néomi op. Ook voor docenten is deze aanpak soms wennen. Anne: ‘Een collega die PPM-G naast economie geeft, vertelde me dat hij soms een halve les niets te doen had omdat leerlingen zo zelfstandig werkten. Dat is heel anders dan traditioneel lesgeven, maar juist waardevol voor de hbo-voorbereiding.’

Het praktijkgerichte programma helpt de leerlingen ook bij hun studiekeuze. Caitlin weet al wat ze wil: ‘Creative Business aan de Hogeschool Inholland’. Néomi twijfelt nog, maar denkt aan “iets met kinderen”.

‘Dit project heeft me echt anders laten kijken naar plastic’, zegt Néomi. ‘Als je er zelf iets aan probeert te doen, merk je pas hoe lastig het is.’ Caitlin knikt. ‘En hoeveel er nog moet gebeuren om het écht beter te maken.’

(Martin Damen/Leene Communicatie)

Brechje Masman (op de voorgrond) met een deel van het Eco-team van haar school

Duurzame Docent 2025 in het voortgezet onderwijs

Hoe Brechje Masman duurzaamheid bij de leerlingen brengt

‘Wil je leerlingen verder helpen in de toekomst, geef ze dan duurzaam onderwijs.’ Dat is de hartekreet van Brechje Masman, docent op het Zone.college in Doetinchem. Brechje werd eind maart uitgeroepen tot Duurzame Docent 2025 voor het voortgezet onderwijs, omdat zij ‘duurzaamheid’ het beste bij de leerling brengt.

Hoe pakt ze dit aan?

Brechje Masman is docent Gezonde Wereld en Groene Wereld-oriëntatie op haar groene vmbo-school die ook het Groene Lyceum aanbiedt. Zes jaar geleden ging Brechje op verzoek van haar directeur de kar van Eco-Schools trekken. Binnen dit programma hebben leerlingen de regie voor het verduurzamen van de school. Ze doen dit op vrijwillige basis. Energiek startte Brechje een Eco-team met vijf leerlingen. Dit team heeft de situatie van de school in kaart gebracht op tien terreinen uit het Eco-Schools curriculum. Daarna hebben de Eco-teamleerlingen twee thema's gekozen waarmee ze aan de slag zijn gegaan, en elk volgend schooljaar weer twee actuele thema's. De rol van Brechje was die van facilitator, maar haar doorzettingsvermogen werd door de verkiezingsjury niet voor niets geroemd.

Sherlock the Frog

Het Eco-team komt zes keer per jaar samen met Brechje als begeleider. Dan halen alle deelnemers warme chocomel in de personeelskantine, in de Sherlockmok met hun naam erop. Bij de vergaderingen is namelijk ook mascotte Sherlock the Frog aanwezig. Brechje heeft deze mascotte bedacht, en een ouder zorgde als verrassing voor een gehaakte uitvoering. Sherlock

brengt humor, lichtheid en veiligheid in het uitdragen van de boodschap van het Eco-team. Brechje: 'Duurzaamheid moet geen zwaar thema zijn in het hoofd, maar het moet iets zijn van hart en handen, en het moet wérken'. Daarom worden onderwerpen als duurzaam eten en verantwoorde kleding aangekaart via grappige filmpjes bijvoorbeeld van De Speld of een zelfgemaakte Kahoot. Het Eco-team houdt elk jaar uitjes, bijvoorbeeld naar de inspiratiedag van Eco-Schools en sinds vorig jaar naar Eco-teams op andere locaties van het Zone.college voor samenwerking.

Achttien leden

Het Eco-team van de locatie Doetinchem telt inmiddels achttien leden. Die worden geworven door de actieve leerlingen van het team. Zij geven elk schooljaar tijdens een les een korte presentatie over Eco-Schools aan brugklasleerlingen. Daarna mogen geïnteresseerde leerlingen zich inschrijven en volgt een kennismakingsactiviteit met het zittende team.

Moestuin

Brechje kan met vakgenoten voor haar vak – Gezonde Wereld – ook initiatieven nemen die duurzaamheid ondersteunen, zoals excursies en een biologische moestuin aanleggen naast de school. En ze enthousiasmeert haar collega's en de schoolleiding steeds voor dit onderwerp, want het helpt als die ook basiskennis hebben over duurzaam leven. Brechjes tips tot slot: 'Als je ergens in gelooft, moet je het oppakken. Twijfel niet, begin gewoon. Geniet van de succes(-jes) met de leerlingen. En werk samen met anderen, ook externe partijen zoals de Klimaatburgemeester. Dat vergroot de (schoolse) wereld van de leerlingen.'

(Anja de Zeeuw)

Eco-Schools

Eco-Schools heeft een zevenstappenplan ontwikkeld waarbinnen Eco-teamleerlingen veel kunnen kiezen en doen. De rol van volwassenen is: het Eco-team faciliteren. Voldoet de school na verloop van tijd aan een aantal kenmerken, dan verdient ze de Groene Vlag. Elke twee jaar wordt vervolgens na een audit bepaald of de school deze vlag behoudt. Nederland telt zo'n 130 Eco-Schools; ook Melanchthon Business School heeft zich erbij aangesloten. Eco-Schools is gebaseerd op de *Sustainable Development Goals* (SDG's) van de Verenigde Naties. Meer informatie: <https://eco-schools.nl>

Verkiezing Duurzame Docent

De verkiezing Duurzame Docent wordt sinds 2017 georganiseerd door de Coöperatie Leren voor Morgen, samen met Teachers for Climate, Nederlandse academie voor duurzaam onderwijs (NADO), Youth for Climate, Studenten voor Morgen, Meesters met Dromen, Duurzame PABO en SME. De prijsuitreiking in Pakhuis de Zwijger werd voorafgegaan door een duurzame onderwijsmarkt en 'De rechtbank van de toekomst', waarin de natuur aan het woord kwam. De Coöperatie Leren voor Morgen promoot *The Whole School Approach* als integrale aanpak. De WSA komt ter sprake in het Koersplan van CVO (pagina 33). Meer informatie: <https://duurzamedocent.nl> en <https://lerenvoormorgen.org>

Personalia

Debbie Wigan is per 1 april gestart als teamleider onderbouw op het Comenius College in Krimpen aan den IJssel. Debbie werkte op het Willem de Zwijger College in Papendrecht als docent Duits en was de afgelopen jaren actief in rollen als dyslexiecoördinator, teamcoach en voorzitter van de medezeggenschapsraad. Ze heeft jarenlang bij Melanchthon gewerkt.

Quen van Meer is per 1 mei in dienst van het Comenius College als coördinator opleiden en begeleiden. Hiervoor was zij werkzaam als lerarenopleider, teamleider en de laatste jaren als specialist (hoogbegaafdheid). In die laatste rol heeft zij in de regio Rotterdam peergroepen voor begaafde leerlingen gestart, waaronder op een aantal CVO-scholen.

Kyle Oosterling is op 16 december gestart als afdelingsleider mavo op Portus Farelcollege. De laatste vijf jaar werkte hij als beleidsadviseur bij de gemeente Sliedrecht en gemeente Dordrecht. Kyle heeft een achtergrond als (tweetalig) docent geschiedenis.

Havva Nakay-Celebi is per 1 januari gestart als afdelingsleider GL/TL op Penta De Oude Maas. Zij is al sinds 2012 werkzaam binnen CVO en was de afgelopen jaren actief als teamleider bij Accent Praktijkonderwijs Hoogvliet.

Paul Chung is sinds 1 november directeur van Accent Hoogvliet. Hij is een bevoegen onderwijzersman met een uiteenlopende achtergrond. Hij werkte bij het internationale toneel, bij het ministerie van Economische Zaken en het ministerie van Buitenlandse Zaken en was werkzaam als directeur op een private school in New York.

Jeroen Perdaan is op 11 februari gestart als adjunct-directeur bedrijfsvoering op Portus Groene Hart. Jeroen was hiervoor conrector op een middelbare school in Rotterdam-Oost en werd vervolgens directeur op een middelbare school in Rotterdam-Zuid.

Herman Hofmann is met ingang van 17 maart gestart als rector van het Marnix Gymnasium. Ruim 18 jaar geleden begon hij als docent scheikunde, werd daarna afdelingsleider en vervolgens sectordirecteur op een school in Papendrecht.

De (CVO)pen aan ...

Marlise Achterbergh

‘Duurzaamheid is geen vak, het is een integrale aanpak’

Toen ik 2,5 jaar geleden begon als duurzaamheidscoördinator bij Esprit Scholengroep, wist ik: dit thema moet leven binnen de hele school. Van de manier waarop we ons gebouw gebruiken tot het curriculum en hoe we docenten en leerlingen betrekken bij verandering. Duurzaamheid omvat bij ons zowel het groene als het sociale aspect. Op sommige scholen ligt de nadruk meer op de groene kant, terwijl op andere scholen de sociale kant belangrijker is.

In het curriculum heeft duurzaamheid inmiddels een vaste plek. Dit borgen we met ons duurzaam docentennetwerk, dat inmiddels bestaat uit zo'n veertig collega's. We delen lesmateriaal, organiseren workshops en laten ons inspireren door sprekers van bijvoorbeeld de Universiteit Utrecht. Elk jaar dagen we onszelf uit door mee te doen aan de Duurzame Docent Verkiezing én de Duurzame Schoolleider Verkiezing.

Op het gebied van gebouwen en energieverbruik zetten we concrete stappen. Dankzij een CO₂-nulmeting in 2021 weten we precies waar we staan. We willen richting energieneutrale, circulaire en natuur-inclusieve scholen. Met een CO₂-reductieplan en een jaarlijkse voortgangsmeting weten we hoe we presteren en wat er nodig is. Elke school heeft daarin z'n eigen uitdagingen en juist dat maakt het zo boeiend.

De *whole school approach* helpt ons duurzaamheid diep te verankeren in het onderwijs, de bedrijfsvoering én de schoolcultuur. Vanuit dit integrale raamwerk bekijken we elk aspect van de school.

Denk aan lesinhoud, didactiek, leerlingen- en docentenparticipatie, gebouwen en samenwerking met de schoolomgeving.

Duurzaamheid hoeft niet perfect te zijn – maar het moet wél ergens beginnen'

Via de Esprit Academy bieden we workshops aan over duurzame didactiek. We trekken samen op met de Hogeschool Leiden, die een master Duurzaam Onderwijs gaat aanbieden. En met andere scholengroepen en universiteiten bouwen we aan een netwerk dat verder kijkt dan de eigen schoolmuren.

Ik kom zelf uit het onderwijs en geloof in de kracht van verbinding én in structuur. Duurzaamheid vraagt om idealisme, maar ook om een plan. Wat mij persoonlijk veel energie gaf, was de inspiratiemiddag over het verduurzamen van schoolgebouwen.

Schoolleiders, bestuurders, facilitair medewerkers: iedereen kwam samen om te leren en elkaar te inspireren. En het boekje 'Ons grote openluchtklaslokaal', vol tips om met je klas naar buiten te gaan, laat zien hoe simpel het soms kan zijn.

‘Ons grote openlucht klaslokaal’

Leerlingen betrekken we net zo actief. Zij vormen *greenteams*, *eco-teams* en klimaatclubs die actie ondernemen en beleid beïnvloeden. Zo namen zij het initiatief tot moestuinbakken op het schoolplein en schreven ze brieven aan ING met vragen over de fossiele investeringen van de bank. Ook hebben we een duurzaamheidsfonds opgericht van 100.000 euro waarmee we initiatieven kunnen financieren. Ideeën komen van leerlingen en docenten, wij zorgen ervoor dat zij de ruimte krijgen om ze waar te maken.

‘Mijn boodschap: zet kleine stappen en omarm een groter plan’

Mijn boodschap: zet kleine stappen en omarm een groter plan. Duurzaamheid hoeft niet perfect te zijn – maar het moet wél ergens beginnen. Als onderwijsprofessionals kunnen wij een startpunt zijn: in de les, binnen het team en op school.

De CVO-scholen

ACCENT

Accent

Accent Praktijkonderwijs Capelle
Accent Praktijkonderwijs Centrum
Accent Praktijkonderwijs Delfshaven
Accent Praktijkonderwijs Hoogvliet
Accent VSO Op Noord
Accent VSO Op Zuid
Accent Avondscholen

Scholengroep PENTA

Penta Bahûrim
Penta Charles de Foucauld
Penta Hoogvliet
Penta Jacob van Liesveldt
Penta De Oude Maas
Penta Scala Molenwatering
Penta Scala Rietvelden
Penta Rozenburg

Comenius College

Comenius Mavo Capelle
Comenius Lyceum Capelle
Comenius Beroepsonderwijs Capelle
Comenius College Krimpen
Comenius College Nieuwerkerk
Comenius Dalton Rotterdam
De Meerpaal

Portus scholengroep

Portus Farelcollege
Portus Juliana
Portus Groene Hart
Portus Meridiem

Zuider Gymnasium

Samenwerkingsscholen CVO en OZHW

Focus Beroepsacademie
Máximacollege

Marnix Gymnasium

CSG Melanchthon

Melanchthon Bergschenhoek
Melanchthon Berkroden
Melanchthon De Blesewic
Melanchthon Business School
Melanchthon Kralingen
Melanchthon Mavo Schiebroek
Melanchthon Schiebroek
Melanchthon Wilgenplaslaan

Ga voor de contactgegevens naar de website van de scholen of naar cvo.nl.

CVO

CVO omvat zeven scholen(groepen) voor voortgezet onderwijs. Deze scholengroepen hebben vestigingen op zo'n 40 verschillende locaties, met een sterke concentratie in Rotterdam.

De meeste CVO-scholen zijn brede scholengemeenschappen met meerdere vestigingen. Ze verzorgen onderwijs op alle niveaus. Met zo'n 21.000 leerlingen behoren we tot de grotere schoolbesturen van Nederland. CVO is werkgever voor ruim 2.300 medewerkers. De scholen van CVO doen er alles aan om onze leerlingen succesvol te laten worden. Vanuit een open christelijke inspiratie bieden we jonge mensen stimulerend voortgezet onderwijs én een brede vorming, waarbij we rekening houden met ieders individuele mogelijkheden en kwaliteiten.

Meer informatie: www.cvo.nl

CVO Beleidsstaf en Shared Service Organisatie (SSO)

CVO heeft een eigen ondersteuningsorganisatie waar ongeveer honderd mensen werken. Deze ondersteuningsorganisatie bestaat uit de CVO Beleidsstaf (directe medewerkers raad van bestuur) en de Shared Service Organisatie (SSO). De medewerkers van de SSO ondersteunen de scholen van CVO op het gebied van ICT, human resources, huisvesting & facilitair, financiën, inkoop, subsidiecoördinatie en juridische zaken.

Alle auteursrechten en andere rechten van intellectuele eigendom op alle artikelen, teksten, foto's, afbeeldingen en materialen die zijn opgenomen in CVOOpen zijn eigendom van de Vereniging voor Christelijk Voortgezet Onderwijs te Rotterdam en omgeving (CVO) of zijn opgenomen met toestemming van de eigenaar, tenzij uitdrukkelijk een andere bron wordt vermeld. Geen enkel artikel, tekst, foto, afbeelding mag worden veranderd of worden opgenomen in enig ander werk of andere publicatie, behoudens voor zover de overname geschiedt ten behoeve van persoonlijke en niet-commerciële doeleinden met vermelding van de bron.

CVO
Henegouwerplein 14
3021 PM Rotterdam
Postbus 2152
3000 CD Rotterdam

T [010] 217 13 99

www.cvo.nl

Vereniging voor Christelijk Voortgezet Onderwijs te Rotterdam en omgeving

→ CVO. Onderwijs voor het leven.

**‘Duurzaamheid is allang geen bijzaak
meer, het is een kernwaarde die onze
toekomst bepaalt’**

Marc Mittelmeijer, voorzitter raad van bestuur op pagina 1